

МОДЕЛИ РАЗВОЈНИХ ПОЛИТИКА

doi: 10.7251/SPM162249006P

Сажетак

Који су модели развојних политика, и какви су њихови резултати у пракси? У раду је дат кратки историјат економске мисли од 15. вијека до данас. Затим је дат приказ владајуће неокласичне школе економије или неолиберализма и, на њој засноване, политике Вашингтонског консензуса. Рад приказује и алтернативне моделе развоја као што је развојни концепт шведског нобеловца Карла Гунара Мирдала (Karl Gunnar Myrdal), критичара неокласичне теорије и заступника тзв. институционалног приступа, који је својим идејама и политичким ангажманом имао велику улогу у стварању шведског модела државе благостања. У раду су дати и примјери примјене неолибералне политике развоја у транзиционим земљама централне и источне Европе 90-тих година 20. вијека, те интервенционистичке државне политике у земљама источне Азије. Иако нема јединственог рецепта за развој, анализа успјешних примјера економског развоја показује да оно што је заједничко успјешним земљама је постојање равнотеже између регулације државе и механизма тржишта те да су активне, компетентне и прагматичне владе имале кључну улогу у развоју.

---

¹ Магистар економских наука, докторант на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци

Кључне ријечи: **развијне политике, неолиберализам, Вашингтонски консензус, институционализам**

1. КРАТКИ ИСТОРИЈАТ САВРЕМЕНЕ ЕКОНОМСКЕ МИСЛИ

Иако почеци економске мисли сежу дубоко у прошлост, као што су закони вавилонског цара Хамурабија из 18. вијека п.н.е., зборник закона Асирије из 14.-13. вијека п.н.е. те економска мисао старе Индије, Кине и античке Грчке (Ксенофон, Платон, Аристотел у 6. и 5. вијеку п.н.е.)², ми ћемо у овом кратком прегледу нагласак ставити на владајуће правце економске мисли од 15. вијека на овамо: меркантилизам, класичну економску школу или либерализам, кејнсову макроекономску теорију те неокласичну економску теорију или неолиберализам.

Меркантилизам се јавља од 15. до 17. вијека у европским државама. Предмет економске анализе меркантилиста је трговина. Основни теоретски принципи су да се: богатство изражава у новцу тј. племенитим металима, да се до богатства, односно новца долази кроз спољну трговину и да извоз роба доводи до прилива новца (племенитих метала) у земљу тј. до повећања богатства а увоз доводи до одлива новца, тј. до смањивања богатства државе. Меркантилисти упућују на државну регулацију у спољној трговини, увођење царинских и других баријера за увоз, а предвиђају олакшице за извоз роба.³

Оснивачем тзв. класичне економске школе или либерализма сматра се Адам Смит (*Adam Smith*, 1723-1790). Он одбацује меркантилистичку интервенционистичку економску политику и појављује се као теоретичар и присталица либералне економске политике, чије

---

² Бранислав Шошкић, *Развој и основе савремене економске мисли*, (Савремена администрација, Београд, 1986), 7-11.

³ *Ibid*; 26

су основне идеје: потпуна економска слобода тј. слободна трговина и отворено тржиште (*laissez faire*), немијешање државе у економски живот, несметано праћење свог личног интереса као најбољег покретача економског развоја и благостања свих.⁴ Поред Смита, главни представници ове школе су Дејвид Рикардо (*David Ricardo*, 1772-1823), Џон Стјуарт Мил (*John Stuart Mill*, 1806-1873), Алфред Маршал (*Alfred Marshall*, 1842-1924) и Леон Валрас (*Leon Walras*, 1834-1910). Либерализам је заснован на претпоставкама да тржиште само по себи обезбјеђује пуну запосленост фактора производње као и најрационалнији размјештај, тј. алокацију фактора производње између појединих привредних грана, те да је лични интерес и егоизам владајуће начело у економским односима људи.⁵ Човјек је *Homo economicus*.

Овај принцип ће бити владајући све до појаве британског економисте Џона Мајнарда Кејнза (*John Maynard Keynes*, 1883-1946) 30-тих година 20. вијека, након велике економске депресије, који ће поново истаћи потребу за увођењем државног интервенционизма. Кејнз оспорава идеје неокласичне економије да тржишни механизам обезбјеђује пуну запосленост фактора производње, и залаже се за државну интервенцију у области монетарне и фискалне политике са циљем отклањања незапослености. Кејнз се бави макроекономском проблематиком тј. проблематиком привреде у цјелини, односно анализом укупних економских величина (националног дохотка, укупне потрошње, укупне штедње, укупних инвестиција, укупне запослености).⁶

Кејнзове идеје у погледу економске политике су нашле примјену у водећим западним економијама послје Другог свјетског рата, током 1950-тих и 1960-тих година 20. вијека. Кејнзов утицај је опао током 1970-тих година, дијелом као

---

⁴ *Ibid*; 53

⁵ *Ibid*

⁶ *Ibid*; 399

посљедица проблема са инфлацијом, која је почела да се испољава у англоамеричким економијама од почетка декаде, а дијелом због критика Милтона Фридмана (*Milton Friedman*) и економиста тзв. чикашке школе који су били песимистични у погледу способности влада да регулишу економске циклусе путем фискалне политике.⁷ Међутим, наступ глобалне финансијске кризе 2007–2008. године узроковао је поновни успон Кејнзовог гледишта.⁸

2. НЕОКЛАСИЧНА ШКОЛА ИЛИ НЕОЛИБЕРАЛИЗАМ И ПОЛИТИКА ВАШИНГТОНСКОГ КОНСЕНЗУСА

Посебну пажњу посветићемо неокласичној економској школи или неолиберализму која је била доминантна економска теорија и из ње изведена економска политика у посљедње три деценије, од почетка 80-тих година 20. вијека.

Неокласична школа економије почива на претпоставкама да: а) људи имају рационална очекивања; б) појединци максимизирају корист а предузећа максимизирају профит и ц) људи дјелују независно, на основу потпуних и релевантних информација⁹. Тзв. чикашка школа економије заступа неокласично/неолиберално схватање засновано на концепту рационалних очекивања. Најзначајнији представник ове школе је Милтон Фридман (*Milton Friedman*, 1912–2006). Школа одбацује регулацију тржишта као неефикасно изузев регулације понуде новца од стране централне банке, заступа слободну трговину и отворена тржишта, приватизацију, дерегулацију и

---

⁷ "To Set the Economy Right", *Time magazine*, (1979), Vol. 114, No. 9

⁸ Chris Giles, Ralph Atkins and Krishna Guha . "The undeniable shift to Keynes", *Financial Times*, 29 December 2008., <http://www.ft.com/cms/s/0/8a3d8122-d5da-11dd-a9cc000077b07658.html#axzz3qcFtntHT>, *преузето* 10. септембар 2015.

⁹ Roy Weintraub, "Neoclassical Economics" in *The Concise Encyclopedia of Economics*, (2007), <http://www.econlib.org/library/Enc1/NeoclassicalEconomics.html>

ограничење контроле државе у економији. Улога државе у економији види се само у обезбјеђењу заштите имовинских права.¹⁰

Преокрет од кејнзијанске интервенистичке економске политике до неолиберализма у САД је дошао почетком 80-тих година 20. вијека са економском политиком администрације Роналда Регана (*Ronald Reagan*), тзв реганизам. Милтон Фридман је био неслужбени савјетник Роналда Регана током предсједничке кампање 1980. године, а потом је био савјетник за економску политику у савјетодавном одбору Реганове администрације.¹¹ У Великој Британији, неолиберална економска политика се веже за политику Маргарет Тачер (*Margaret Thatcher*), тзв тачеризам.

Неокласична школа и неолиберализам у пракси се имплементирају кроз политику тзв. Вашингтонског консензуса. Израз "Вашингтонски консензус" је првобитно сковао Џон Вилиамсон¹² (*John Williamson*) 1989. године као описни термин за листу од десет реформских политика за које је постојала сагласност финансијских институција са сједиштем у Вашингтону, Међународног монетарног фонда (ММФ), Свјетске банке и америчког министарства финансија, у погледу политика које би најбоље промовисале развој у земљама Латинске Америке. Вашингтонски консензус је обухватао сљедеће политике:¹³

1. Буџетски дефицити довољно мали да се могу финансирати без прибјегавања инфлацији;
2. Преусмјеравање јавне потрошње од политички осјетљивих подручја која примају више средстава него што је њихов

---

¹⁰ Thomas Palley, *From Keynesianism to Neoliberalism: Shifting Paradigms in Economics*, (2004), <http://www.thomaspalley.com/docs/articles/selected/Neo-liberalism%20-%20chapter.pdf>

¹¹ Lanny Ebenstein, *Milton Friedman: A Biography*, (St. Martin's Press 2007), 208.

¹² Економиста Института за међународну економију (Institute for International Economics) из Вашингтона

¹³ John Williamson, *The Washington consensus as Policy Prescription for Development*, (Washington 2004)

- економски поврат на подручја са високим економским повратима и потенцијалом да се побољша дистрибуција дохотка;
3. Пореска реформа, како би се проширила пореска основица и смањиле маргиналне пореске стопе;
  4. Финансијска либерализација са крајњим циљем тржишне каматне стопе;
  5. Уједињен девизни курс на нивоу довољно конкурентом да подстакне брзи раст не-традиционалног извоза;
  6. Квантитативна трговинска ограничења би се брзо требала замијенити царинама које би, опет, требало прогресивно смањити док се не постигне јединствена ниска стопа од 10 до 20 процената;
  7. Баријере које спречавају улазак директних страних инвестиција би требале бити уклоњене;
  8. Приватизација државних предузећа;
  9. Стављање ван снаге прописа који спречавају улазак нових фирми или ограничавају конкуренцију;
  10. Правни систем би требао осигурати имовинска права без прекомјерних трошкова.

Овај оквир је примијењен 90-тих година 20. вијека не само у земљама Латинске Америке, него је проширен на земље у транзицији из социјалистичке у капиталистички систем (Русију и друге земље Заједнице Независних држава те земље централне и источне Европе) механизмом условљавања кредита ММФ-а и Свјетске банке прихватањем реформи у духу Вашингтонског консензуса. Међутим, искуство примијењених политика и тржишних реформи је показало да су резултати били различити од онога што су економетријски модели ММФ-а и Свјетске банке предвиђали, политичари обећавали, а становништво очекивало.¹⁴

---

¹⁴ Moisés Naím, "Washington Consensus or Washington Confusion?", *Foreign Policy*, (Spring 2000), 86-104.

Резултат ове политике у већини земаља је била деиндустријализација, пад животног стандарда становништва, високе стопе незапослености, смањење социјалне заштите становништва и концентрисање богатства у рукама малог броја људи (олигарха, тајкуна), често иностраних инвеститора.

2.1. Критика неолиберализма и политике Вашингтонског консензуса

Један од главних критичара неолиберализма и политике Вашингтонског консензуса је амерички нобеловац Џозеф Стиглиц (*Joseph E. Stiglitz*), професор економије и финансија на Универзитету Колумбија у Њујорку. У периоду од 1997. до 2000. године Стиглиц је радио као виши потпредседник и главни економиста Свјетске банке. У Бијелој кући је у периоду од 1993. до 1995. године био члан, а од 1995. до 1997. године председник Вијећа економских саветника у администрацији председника САД, Била Клинтона (*Bill Clinton*). Године 2001. Стиглиц је добио Нобелову награду за економију, за ранији теоретски рад о економици информација.

Политички оквир Вашингтонског консензуса заснован је на неолиберализму или „тржишном фундаментализму“, увјерењу да тржишта сама по себи доводе до економске ефикасности. Према Стиглицу, препоруке Вашингтонског консензуса у виду минимализовања улоге државе, дерегулације, либерализације трговине и тржишта капитала те приватизације, почивају на претпоставкама савршене информисаности, савршене конкуренције и савршених тржишта ризика, што је идеализовање стварности које је од малог значаја, нарочито за земље у развоју. Насупрот „невидљивој руци“ Адама Смита, предочи да ће тржишта и слијеђење властитих интереса довести, као невидљива рука, до економске ефикасности, Стиглицова истраживања о економици информација, за која је добио Нобелову награду, су показала да „кад год су информације

несавршене, нарочито онда када постоје информацијске асиметрије гдје неки појединци знају нешто што други не знају (другим ријечима увијек), разлог због којег се 'невидљива рука' чини невидљивом јест то што је нема. Без одговарајуће државне регулације и интервенције, тржишта не доводе до економске ефикасности¹⁵. Стиглиц сматра да, иако је тржиште у средишту привреде, владе морају да играју важну улогу. Оно што је важно је равнотежа, баланс између државе и тржишта.¹⁶

Тако су, на примјер, препоруке ММФ-а и америчког министарства финансија у виду брзе приватизације и либерализације 90-тих година имале важну улогу у неуспјеху транзиције у тржишну привреду у Русији, примјер земаља Латинске Америке гдје је политика Вашингтонског консензуса знатно допринијела рецесији и стагнацији, као и примјер источноазијске кризе 1997. године након финансијске либерализације у овим земљама.¹⁷ С друге стране, скоро сви успјешни примјери економског развоја, као што су нпр. земље источне Азије, били су случајеви у којима је влада имала веома јаку улогу. "Влада је преузела главну одговорност за промовисање економског раста" у овим земљама.¹⁸

Препоруке и политику Вашингтонског консензуса оповргава и Извјештај Комисије за раст и развој Свјетске банке под вођством нобеловца Мајкла Спенсера (*Michael Spenser*)¹⁹ Комисија је, у периоду 2006-2008. године, проучила искуство и развојне моделе 13

¹⁵ Joseph Stiglitz, *Успјех глобализације – Нови кораци до праведнога свијета* (Загреб 2009), 14.

¹⁶ Joseph Stiglitz, "Creating the Institutional Foundations for a Market Economy", in *Law and Economic Development with Chinese Characteristics: Institutions for the 21st Century*, (New York 2013), 71-111.

¹⁷ Joseph Stiglitz, *Успјех глобализације – Нови кораци до праведнога свијета* (Загреб, 2009)

¹⁸ Joseph Stiglitz, "Some Lessons from the East Asian Miracle", *The World Bank Research Observer*, Vol. 11, No. 2, (1996), 77-151.

¹⁹ World Bank, *The Growth Report - Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development*, (2008),

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6507/449860PUB0Box3101>.
преузето 15. септембар 2015.

економски најуспјешнијих држава у периоду од 1950. до 2005. године, које су имале просјечан годишњи раст од 7% и више у периоду од 25 година, с циљем да земљама у развоју понуди препоруке за дугорочно одрживу стратегију развоја. Закључак комисије, у Извјештају објављеном 2008. године, био је да нема јединствене формуле за развој јер свака земља има своје специфичне карактеристике и историјско искуство које мора бити узето у обзир у развојној стратегији. Извјештај одбацује неолиберални рецепт „стабилизуј, приватизуј, либерализуј“, односно принцип минимализовања улоге државе као непотврђен у пракси најуспјешнијих земаља. Насупрот томе, оно што је заједничко за анализиране земље јесте да су кључну улогу у развоју економије имале активне, прагматичне владе. Извјештај наглашава културу честите јавне управе, коју треба подржавати и унапређивати.

3. РАЗВОЈНИ КОНЦЕПТ ШВЕДСКОГ НОБЕЛОВЦА ГУНАРА МИРДАЛА

Карл Гунар Мирдал (*Karl Gunnar Myrdal*, 1898-1987), шведски економиста, добитник Нобелове награде за економију 1934. године за свој рани рад из монетарне теорије, дао је велики допринос на пољу макроекономске теорије, економије развоја, међународне економије, економске методологије те социјалне и економске политике. Гунар Мирдал и његова супруга Алва Мирдал (*Alva Myrdal*), добитница Нобелове награде за мир 1982. године, су својим истраживањима, идејама и политичким ангажманом имали главну улогу у стварању шведског модела државе благостања.²⁰

Мирдал је био критичар владајуће неокласичне економије и заступник тзв. институционалног приступа. Дајући институцијама

---

²⁰ International Encyclopedia of the Social Sciences. *About Gunnar Myrdal*, http://www.encyclopedia.com/topic/Gunnar_Myrdal.aspx, (2008),. преузето 15. септембар 2015

централну улогу у својим анализама, Мирдалов приступ је наглашавао улогу и значај не-економских фактора. Он је наглашавао да су анализе развојних процеса које се фокусирају само на економске факторе ирелевантне и погрешне због значајног утицаја и не-економских фактора као што су историјски, институционални, друштвени и културни фактори.²¹

Мирдалово схватање развојних процеса је увелико различито од неокласичног: економије се посматрају као "социјални организми", који кроз искуство могу задобити већу способност да рјешавају сложене колективне проблеме и подићи ниво друштвеног и економског развоја. У оквиру овог схватања подједнак значај даје се и економским и не-економским факторима. У том смислу социјални и политички фактори, као што су: социјална кохезија и интеграција, узајамно повјерење, здравље становништва, образовање, владавина закона и демократија, значајно доприносе успјеху процеса развоја и утичу на потенцијал раста економија. Оно што је важно је да се успоставе интензивни односи и везе између појединаца и институција како би се идентификовали заједнички проблеми и формулисале стратегије за њихово рјешавање. За Мирдала је, дакле, економска теорија социјална теорија и он постаје главни представник институционалистичке школе након Другог свјетског рата.²² Мирдал се, такође, залагао за примјену концепта државе благостања, гдје држава игра кључну улогу у заштити и промоцији економског и социјалног благостања становништва.²³

Радови и идеје Мирдала су значајни јер су, поред великог утицаја на шведски модел државе благостања, имали снажан утицај на Јужну Кореју, односно њеног предсједника, генерала Парк Чунг

---

²¹ Carlo Panico, Maria Olivella Rizza, "Myrdal, growth processes and equilibrium theories" in *Geography, structural change and economic development: theory and empirics*. (Cheltenham,: Elgar, 2009), 183-202.

²² *Ibid*

²³ International Encyclopedia of the Social Sciences. *About Gunnar Myrdal*, http://www.encyclopedia.com/topic/Gunnar_Myrdal.aspx, (2008),. *преузето* 15 септембар 2015

Хиа (*Park Chung Hee*), под чијим је вођством, у периоду 1961-1979. године, Јужна Кореја доживјела изузетан развој и из "болесника Азије" се трансформисала у снажну економију ²⁴

4. ПРИМЈЕРИ ПРИМЈЕНЕ МОДЕЛА РАЗВОЈНИХ ПОЛИТИКА

У овом дијелу рада даћемо примјере примјене различитих модела развојних политика: неолибералне политике развоја у транзиционим земљама централне и источне Европе 90-тих година 20. вијека, те интервенционистичке државне политике у земљама Источне Азије у периоду од Другог свјетског рата до 80-тих година 20. вијека и видјети какве су посљедице имале ове политике на развој земаља у којима су примјењиване.

4.1. Неолиберална политика развоја у транзиционим земљама централне и источне Европе

У транзиционим земљама централне и источне Европе почетком 90-тих година 20. вијека примијењена је неолиберална развојна политика у духу Вашингтонског консензуса. Какви су били резултати примјене ове политике?

Дороти Боул и Бела Гресковиц (*Dorothee Bohle, Bela Greskovits*)²⁵ разликују четири врсте режима који су се појавили у централној и источној Европи, као резултат њихове транзиције из

---

²⁴ Gregg Brazinsky, „From Pupil to Model: South Korea and American Development Policy during the Early Park Chung Hee Era“ in *Diplomatic History*, Vol. 29, No.1, (2005), 83-115, 97.

²⁵ Dorothee Bohle, Bela Greskovits, “The State, Internationalization, and Capitalist Diversity in Eastern Europe”, *Competition and Change*, Vol. 11, No. 2, (2007)

социјалистичких у капиталистичке економије 90-тих година 20. вијека.

Прва група земаља су Балтичке државе (Естонија, Литванија и Летонија), које су у транзицији ка капиталистичкој економији слиједиле неолиберални рецепт у складу са доминантном идеологијом Вашингтонског консензуса: радикално либерализовано тржиште, ниску контролу капитала и значајно смањена социјална давања. Економски приоритет је била макроекономска стабилност, односно стабилност цијена тј. ниске стопе инфлације и ниско учешће јавне потрошње у БДП-у. С друге стране, велики дефицити текућих биланса су финансирани огромним дуговима према иностранству. Укупан спољни дуг овог региона који броји око 6,2 милиона становника, данас је 90,2 милијарди долара²⁶ Индустијске политике биле су минималистичке, с ниским порезима без циљаних протекционистичких мјера. Ове земље су се интегрисале у глобалну економију углавном кроз радно-интензивне традиционалне индустрије под контролом транснационалног капитала заинтересованог за флексибилно тржиште рада, ниске плате, минималну јавну интервенцију у пракси запошљавања и условима рада, те кроз извоз ресурса и пратеће услуге. Економске реформе су проузроковале деиндустијализацију, пад животног стандарда становништва, високе стопе незапослености и високе стопе иселјавања становништва. Тако је, нпр. Естонија у посљедњих 20 година изгубила 18% становништва, дијелом због иселјавања, дијелом због пада наталитета.²⁷ У Летонији је, у периоду од 2004-2014. године, дошло до смањења броја становника за 12,08%, а у

---

²⁶ Izvor: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2079rank.html>, External debt on 31 December 2014, estimation

²⁷ Christoph Kersting, Nenad Kreizer "Estonija - gospodarsko čudo koje napuštaju stanovnici", <http://www.dw.de/estonija-gospodarsko-%C4%8Dudo-koje-napu%C5%A1taju-stanovnici/a-16311051>, 17.10.2012

Литванији за 13,4%.²⁸ Такође, велика рецесија је највише погодила балтичке републике. У 2009. години, Естонија је забиљежила негативну стопу раста од 14,7 процената, Летонија 14,2 процената, а Литванија 14,8 процената.²⁹ Балтик је у том смислу свјетски рекордер.

Друга група земаља, којој припада Русија и земље Заједнице независних држава, је такође до раних 2000-тих година увела либералне тржишне економије. Као и група Балтичких земаља, ове земље су имале врло ограничена државна социјална давања, нису успјеле да изграде институције, али су задржавале макроекономску стабилност у виду стабилности цијена. Деиндустријализација је била много озбиљнија у овој групи земаља, и њихова интеграција у свијетску трговину се већином базира на извозу сировина и увозу индустријске робе. Главна разлика у односу на нове чланице ЕУ из централне и источне Европе су биле њихове релативно слабе државе, које су чиниле ове земље много изложенијим директном утицају међународних снага и фактора.

Трећу групу земаља чине Пољска, Мађарска, Чешка и Словачка које су користиле стране инвестиције за стимулисање извозних индустрија, али су задржале режиме социјалне помоћи и значајну моћ владе за спровођење индустријских политика. Уз институције и политике усмјерене ка привлачењу директних страних инвестиција, транснационални капитал је постао покретачка снага реструктурисања. Умјесто домаћих капиталиста, страни власници доминирају овим економијама.

---

²⁸ Izvor: Eurostat, Population on 1 January, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>, *преузето* 24.12.2014.

²⁹ Izvor: Eurostat, Real GDP growth rate - volume, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>, *преузето* 24.12.2014.

Четврти модел је Словенија, коју Боул и Гресковиц³⁰ сматрају најуспјешнијим примјером транзиције од свих земаља централне и Источне Европе. Словенија је изузетна међу свим земљама источне Европе по томе што је успјела у трансформацији у највећој мјери заснованој на националним институцијама и актерима. Словеначки пут ка капитализму је био заснован на свјесним изборима реформатора и држави способној да их спроводи. Трансформација Словеније је изграђена на консензусу свих главних снага друштва, послодаваца, запослених, стручњака, главних политичких странака, који је био институционализован у нео - корпоративним тијелима. Иако је Словенија прихватила општи оквир макроекономске стабилности, било је такође јасно за реформаторе да само то не би омогућило успјешну транзицију у капиталистичку економију. Либерализација трговине и приватизација су извршене постепено, а словеначке реформске елите су се углавном ослањале на домаће снаге у процесу приватизације, укључујући и раднике. Словенија је отварала своју економију врло опрезно и постепено страном власништву и контроли, посебно у стратешким секторима, нпр. банкарству. Словенија је прихватила само ограничене директне стране инвестиције у своје стратешке извозне секторе, на тај начин контролишући зависност од транснационалних компанија.

4.2. Успјешни примјери државног интервенционизма у привреди

Земље источне Азије (Јапан, четири азијска тигра: Хонг Конг, Република Кореја, Сингапур и Тајван, те Индонезија, Малезија и Тајланд) су у периоду између 1960. и 1990. године имале изузетно

---

³⁰ Dorothee Bohle, Bela Greskovits, "The State, Internationalization, and Capitalist Diversity in Eastern Europe", *Competition and Change*, Vol. 11, No. 2, 2007

високе стопе раста³¹. Према нобеловцу Џозефу Стиглицу Азија је “најуспјешнији примјер економског развоја што га је свијет икада видио.”³² У том смислу, многи истраживачи су настојали да открију тајну источноазијског успјеха и њену релевантност за друге земље у развоју. Каква је била улога државе у изузетном економском расту ових земаља?

Јонг Парк (*Jong Park*)³³ истражујући источноазијски модел економског развоја сматра да су заједнички елементи економског успјеха ових земаља сљедећи: (1) извозно оријентисане развојне стратегије; (2) одржавање високе стопе штедње и инвестиција; (3) посебан нагласак на промоцију општег образовања и инвестиције у људски капитал, како би се боље апсорбовале и прилагодиле најнапредније технологије; (4) индустријске политике као важан дио стратегије раста. Парк сматра да је најважнија карактеристика ових привреда значајна и проактивна улога влада у процесу индустријализације и економског развоја.

Ји Јунг Чои (*Ji Young Choi*)³⁴ изучавајући привредни развој Кореје сматра да случај корејског привредног развоја снажно подупире идеју да држава треба да игра водећу улогу у разбијању окова неразвијености и генерисања крупних економских промјена те да је држава важна и у ери глобализације.

Обимна и утицајна студија Свјетске банке под називом „Источно-азијско чудо: привредни раст и јавне политике“³⁵ је показала да

---

³¹ БДП по становнику у периоду 1965-1990. је у овим привредама растао просјечно око 5,6% годишње, док је нпр. у ОЕCD привредама у истом периоду растао по стопи од око 2,4% годишње.

³² Joseph Stiglitz, *Успјех глобализације – Нови кораци до праведнога свијета* (Загреб, 2009), 51.

³³ Jong Park, “The East Asian Model of Economic Development and Developing Countries”, *Journal of Developing Societies*, Vol. 18, No. 4, 2002, 330-353.

³⁴ Ji Young Choi., “Rethinking Economic Development and the Financial Crisis in South Korea and the State in an Era of Globalization”, *Journal of Third World Studies*, Vol. XXVI, No. 2, 2009, 203-226

³⁵ World Bank, *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy*, (New York 1993)

су владе имале веома снажну улогу у обликовању и управљању растом у овим, у основи, тржишно оријентисаним системима. Владе земаља Источне Азије су посједовале прагматизам и флексибилност у формулацији политика које су за резултат имале: макроекономску стабилност привреде, високе стопе домаће штедње, високе стопе инвестиција и изузетно брзи раст извоза производа. Већина земаља Источне Азије је створила развојне банке како би ублажиле ограничења на тржиштима дугорочног капитала, као и специјализоване институције за финансирање пољопривреде и малих и средњих предузећа, које су примјењивале комерцијалне критерије за избор пројеката и предузећа..

Према Стефану Хагарду (*Stephan Haggard*)³⁶ све земље Источне Азије са високим растом су имале јаке “делегативне институције”, тј. кључна економска министарства и/или специјализоване агенције са моћи одлучивања које су биле засноване на меритократским начелима и које су имале јаке унутрашње системе како награда (плате конкурентне онима из приватног сектора те могућност дугорочне каријере) тако и контрола, односно санкција за корупцију.

Најуспјешнија интервенција влада Источне Азије, која се највише одразила на раст, је стратегија промоције извоза. Кориштени су разни инструменти подстицаја извоза, као што су приступ извозним кредитима, бесцарински увоз за извознике и њихове добављаче и пореске олакшице³⁷

Важан фактор успјеха источноазијских земаља је улагање у образовање и у развој технологије. Што се тиче директних страних улагања, најуспјешније земље као Јапан и Кореја су ограничавале директна страна улагања ограничавањем иностраног власништва у појединим индустријама и пружањем разних фискалних подстицаја за заједничка улагања. Такве рестриктивне политике су настале из

---

³⁶ Stephan Haggard, “Institutions and Growth in East Asia” in *Studies in Comparative International Development*, Vol. 38, No. 4, 2004, 53-81.

³⁷ World Bank, *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy*, (New York 1993)

жеље за развојем аутохтоних фирми као и из забринутости за могућност иностране контроле над домаћом индустријом, која је могла представљати потешкоће у спровођењу развојних стратегија. У исто вријеме је, међутим, трансфер и адаптација страних технологија препозната као критична карика у процесу индустријског развоја те је Кореја ставила нагласак на промоцију апсорпционог капацитета и имитирање страних технологија кроз обрнути инжењеринг. С друге стране, Сингапур, Малезија и Тајланд су настојали да привуку страни капитал и охрабривали су директна страна улагања.³⁸

Јапан, Кореја, Тајван и Кина су користиле ограничење одлива капитала као механизам и у циљу повећања домаћих инвестиција у периодима формирања раста. Током осамдесетих година двадесетог вијека земље Источне Азије отвориле су своја тржишта слободном току капитала подлијежући притиску ММФ-а и америчког министарства финансија. Једно вријеме је капитал притицао, а онда се клима промијенила и дошло је до великог одлива капитала. Тако је, нпр. у 1996. години дошло до рекордног прилива капитала од 93 милијарде долара у Тајланд, Малезију, Индонезију, Филипине и Кореју. Али следеће, 1997. године, дошло је до одлива капитала у износу од 105 милијарди долара што је представљало 11% комбинованог БДП наведених пет азијских земаља. Ово је био највећи преокрет у токовима приватног капитала који је икад забиљежен у свијету.³⁹ Источноазијска криза 1997. године довела је до банкрота многих банака и предузећа те затварања радних мјеста. Према Стиглицу, тржишни фундаментализам Вашингтонског консензуса изложио је земље разорним шпекулативним токовима и

---

³⁸ Jong Park, "The East Asian Model of Economic Development and Developing Countries", *Journal of Developing Societies*, Vol. 18, No. 4, 2002, 330-353

³⁹ *Ibid*, 332

донио економско пустошење. “Велики се дио Азије сада опоравио, но криза је била штетна и непотребна.”⁴⁰

5. ЗАКЉУЧАК

Прегледом савремене историје економске мисли може се видјети да су се и у теорији и у пракси смјењивала у основи два концепта: један је препуштање привреде законитостима тржишта без икаквог уплитања и регулисања (класична економија или либерализам те неокласична економија или неолиберализам) и други концепт регулације од стране државе (меркантилисти, кејнзијанизам, институционализам и, на крајњем полу, потпуно централизована планска привреда). Либерализам 18. и 19. вијека завршен је великом економском депресијом 30-тих година 20. вијека и довео је до великих неравнотежа у економији и друштвима. Криза је, између осталог, превладана кејнзијанизмом, односно државним интервенционизмом. Такође, неолиберална економска политика као владајући концепт од 80-тих година 20. вијека довела је почетком 21. вијека до финансијске, економске и друштвене кризе у САД, која се прелива у друге земље, а у земљама јужне Америке, Русије и транзиционим европским земљама у којима је наметана механизмом условљавања кредита међународних финансијских институција, довела је до деиндустријализације, пада животног стандарда становништва, високе стопе незапослености, смањења социјалне заштите становништва и концентрисања богатства у рукама малог броја људи, често иностраних инвеститора. С друге стране, искуство социјалистичких земаља показује да централизоване планске привреде уз игнорисање слободне конкуренције и тржишта такође нису дале очекиване резултате. Успјешни примјери економског развоја, као што су нпр. шведски модел државе

---

⁴⁰ Joseph Stiglitz, *Успјех глобализације – Нови кораци до праведнога свијета* (Загреб, 2009), 56

благостања и земље источне Азије, показују да иако нема јединствене формуле за развој (јер свака земља има своје специфичне карактеристике и историјско искуство које мора бити узето у обзир у развојној стратегији), оно што је заједничко за успешне земље је постојање равнотеже између регулације државе и механизма тржишта, те кључна улога активних, компетентних и прагматичних влада.

Jadranka Petrović⁴¹

MODELS OF DEVELOPMENT POLICIES

Abstract

What are the models of development policies, and what are their results in practice? The paper gives a brief history of economic thought from the 15th century to the present day. We then investigate the ruling neoclassical school of economics and neoliberalism and, based on it, the policies of the Washington Consensus. The paper also presents the alternative development models such as the one of the Swedish Nobel Prize winner Karl Gunnar Myrdal, who criticized the neoclassical theory and who the representatives of the so-called institutional approach, and whose ideas and political engagement had a major role in the creation of the Swedish model of the welfare state. The paper provides examples of the application of neoliberal policies in transition countries in Central and Eastern Europe as well as the interventionist government policies in the countries of East Asia. Although there is no single recipe for development, analysis of successful examples of

---

⁴¹ MSc, student of doctoral studies at the University of Banja Luka, Faculty of Economics

economic development shows that what is common to successful countries is balance between the state regulation and market mechanisms and that the active, competent and pragmatic government played a key role in development.

Key words: **development policy, neoliberalism, the Washington Consensus, institutionalism**

ЛИТЕРАТУРА

1. Bohle, Dorothee and Greskovits, Bela. „The State, Internationalization, and Capitalist Diversity in Eastern Europe”, *Competition and Change*. Vol. 11, No. 2, 2007.
2. Brazinsky, Gregg. „From Pupil to Model: South Korea and American Development Policy during the Early Park Chung Hee Era”, *Diplomatic History*. Vol. 29, No.1, 2005.
3. Giles, Chris, Atkins, Ralph and Guha Krishna. "The undeniable shift to Keynes", *Financial Times*. 29 December 2008, <http://www.ft.com/cms/s/0/8a3d8122-d5da-11dd-a9cc-000077b07658.html#axzz3qcFtntHT>, *преузето* 10. септембар 2015.
4. Ebenstein, Lenny. *Milton Friedman: A Biography*. St. Martin's Press, 2007.
5. International Encyclopedia of the Social Sciences. *About Gunnar Myrdal*, http://www.encyclopedia.com/topic/Gunnar_Myrdal.aspx, 2008, *преузето* 15. септембар 2015.
6. Kersting, Cristoph and Kreizer, Nenad. „Estonija - gospodarsko čudo koje napuštaju stanovnici“. <http://www.dw.de/estonija-gospodarsko-%C4%8Dudo-koje-napu%C5%A1taju-stanovnici/a-16311051>, 17.10.2012.

7. Naím, Moisés. "Washington Consensus or Washington Confusion?", *Foreign Policy*. Spring 2000.
8. Palley, Thomas. *From Keynesianism to Neoliberalism: Shifting Paradigms in Economics*, 2004.,
<http://www.thomaspalley.com/docs/articles/selected/Neoliberalism%20-%20chapter.pdf>
9. Panico, Carlo and Rizza, Maria Olivella. "Myrdal, growth processes and equilibrium theories" in *Geography, structural change and economic development : theory and empirics*. Cheltenham,: Elgar 2009.
10. Park, Jong. "The East Asian Model of Economic Development and Developing Countries", *Journal of Developing Societies*, Vol. 18, No. 4, 2002.
11. Stiglitz, Joseph. "Some Lessons from the East Asian Miracle", *The World Bank Research Observer*. Vol. 11, No. 2, 1996.
12. Stiglitz, Joseph. Development Policies in a World of globalization, in *Putting Development First: The Importance of Policy Space in the WTO and International Financial Institutions*, Kevin P. Gallagher (ed.), New York 2005.
13. Stiglitz, Joseph. Успјех глобализације – Нови кораци до праведнога свијета. Алгоритам, Загреб, 2009.
14. Stiglitz, Joseph. Creating the Institutional Foundations for a Market Economy, in *Law and Economic Development with Chinese Characteristics: Institutions for the 21st Century*, Oxford University Press, New York, 2013.
15. Haggard, Stephan. "Institutions and Growth in East Asia" in *Studies in Comparative International Development*. Vol. 38., No. 4., 2004.
16. Choi, Ji Yong. "Rethinking Economic Development and the Financial Crisis in South Korea and the State in an Era of Globalization", *Journal of Third World Studies*. Vol. XXVI, No. 2., 2009.

17. Шошкић Бранислав. *Развој и основе савремене економске мисли*. Савремена администрација и Институт за економска истраживања, Београд 1986.
18. Weintraub, Roy. "Neoclassical Economics" in *The Concise Encyclopedia of Economics*. 2007,
<http://www.econlib.org/library/Enc1/NeoclassicalEconomics.html>
19. Williamson, John. "What Washington means by policy reform" in: *Latin American Adjustment: How Much has Happened?*, Institute for International Economics, Washington DC 1990.
20. Williamson, John. *The Washington consensus as Policy Prescription for Development*. Institute for International Economics, Washington DC 2004.
21. World Bank. *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy*, Oxford University Press, New York 1993.
22. World Bank. *The Growth Report - Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development*. Commission on Growth and Development, 2008
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6507/449860PUB0Box3101>. преузето 15. септембар 2015.